

НЕМАТЕРІАЛЬНІ АКТИВИ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ: ОБЛІКОВИЙ АСПЕКТ

Нематеріальні активи залишаються об'єктом пильної уваги як широкого кола науковців, так і світової бізнес-спільноти. Цінність, яку мають об'єкти різноманітних прав, і генерування майбутніх економічних вигід від їх використання в сучасних умовах розвитку інформаційної (цифрової) економіки, безспірна. Разом з тим, створення новітніх інформаційних технологій, (нанотехнології, штучний інтелект, цифрові технології), формування великих баз даних, широкий розвиток комунікаційних технологій потребує переосмислення методології обліку прав володіння та використання об'єктів інтелектуальної діяльності як в Україні так і на світовому рівні.

По-перше, це стосується питань визнання активами нових об'єктів нематеріальних активів в обліку з відображенням в класифікаційних групах – права на об'єкти промислової власності. авторське право та суміжні з ним права. Відповідно до НП(С)БО 8 «Нематеріальні активи» процедура визнання передбачає ймовірність отримання в майбутньому економічних вигід від використання нематеріальних активів та достовірну оцінку їх вартості. Як свідчить світова практика, використання в економіках світу об'єктів прав - інформаційно-комунікаційних технологій (комп'ютерний зір, мікроелектромеханічні системи МЕМІ, мережі 5G нового покоління, інші) забезпечує підвищення продуктивності праці, зміцнення життєдіяльності суспільств.

Достовірна оцінка вартості нематеріальних активів – створених або придбаних базується на принципах та методах оцінки, Однак, в обліковому законодавстві витрати на дослідження, метою яких є отримання нових наукових та технічних знань, віднесені на витрати іншої операційної діяльності, отже не визнаються у складі прав інтелектуальної власності. Придбані об'єкти прав шляхом обміну на неподібний об'єкт, внесення до статутного капіталу підприємства, безоплатного отримання, отримані внаслідок об'єднання підприємств оцінюються за справедливою вартістю, однак, порядок облікового оцінювання зазначених активів не регламентовано.

Щодо торговельних марок, права на володіння та використання ними віднесені до групи нематеріальних активів – права на комерційні позначення, Сьогодні в Україні добре відомі 230 торговельних марок. Найдорожчі за цінністю це торговельні марки в сфері телекомунікацій «КІЇВСТАР», «Lifecell», в сфері логістики «НОВА ПОШТА», в сфері фінансових послуг державний банк «ПриватБанк», унікальний продукт – перший віртуальний банк «monobank». Втім, в обліку визнаються лише придбані права на торговельні марки. Витрати на створення торговельних марок відносяться до витрат діяльності, що суперечить правилам визнання нематеріальних активів,

отриманих в результаті їх створення – розробки. На доцільність капіталізації таких витрат неодноразово зазначало багато науковців.

По-друге, використання прав інтелектуальної власності підвищує ділову репутацію підприємств та країни. Національною економічною стратегією на період до 2030 року стратегічною ціллю визначено підвищення репутації держави як значущого своєрідного нематеріального активу. Сильна репутація країни веде до зростання експорту, збільшення обсягу прямих іноземних інвестицій, збільшення привабливості країни для туристів та залучення до країни талановитих спеціалістів тощо. Урядом зазначена необхідність комплексного підходу до питання формування та підвищення своєї репутації.

На макрорівні витрати на підвищення ділової репутації не підлягають капіталізації та відносяться до витрат діяльності. Втім, ділова репутація забезпечує підприємству стабільне функціонування на ринку товарів та послуг, отже отримання певних економічних вигод. Оцінка ділової репутації ускладнена багатьма чинниками, перш за все, відсутністю законодавчого її визначення. Закон України «Про банки та банківську діяльність» ділову репутацію трактує як відомості, зібрані НБУ про відповідність діяльності юридичної особи, у тому числі керівників юридичної особи та власників істотної участі у такій юридичній особі, вимогам закону, діловій практиці та професійній етиці. В інформаційному листі Вищого господарського суду України від 28.03.2007 р. № 01-8/184 визначено, що ділову репутацію юридичної особи становить престиж її фірмового (комерційного) найменування, торговельних марок та інших належних їй нематеріальних активів серед кола споживачів її товарів та послуг. Відповідно до Цивільного Кодексу України ділова репутація може бути предметом договору комерційної концесії. Право на недоторканість ділової репутації належить юридичній особі, а її приниження розглядається як завдання моральної шкоди.

Підтримуємо позицію багатьох науковців щодо необхідності відображення в обліку ділової репутації, відокремлення її від гудвілу, попередньо орієнтуючись на МСФЗ 22 «Об'єднання компаній». Ділова репутація – перевищення вартості купівлі над придбаним інтересом у справедливій вартості ідентифікованих придбаних активів і зобов'язань станом на дату здійснення операції обміну. Гудвіл (який виникає в результаті придбання) – це платіж, на який погоджується новий власник підприємства в надії отримати в майбутньому економічний зиск. Ділова репутація як нематеріальний ресурс відповідає усім вимогам його облікового визнання, але потребує врахування особливого статусу – вартісного еквіваленту економічних вигод у формі доходу від придбаних прав власності на інші підприємства завдяки налагодженій клієнтській базі, діловим зв'язкам, високому рівню кваліфікації персоналу, сучасним технологіям управління тощо.

Введення в систему обліку нових об'єктів нематеріальних активів є вимогою сьогодення. Невідображення в обліку окремих об'єктів прав відповідно до діючих вимог Н(П(С)БО 8 занижує реальну вартість господарських ресурсів та в цілому ринкову вартість підприємств. Це потребує внесення змін до діючого законодавства, зокрема, і облікового.